

reportatge

Ivie Okundaye moria atropellada a la carretera, a la Jonquera, el 2009. Intentava evitar que la policia la multés per exercir la prostitució. Reconstruir la seva història ha permès explicar el nus de la prostitució nigeriana a Catalunya.

IVIE OKUNDAYE

DONES DE CARRETERA, ESCLAVES DEL VUDÚ

ANNA TEIXIDOR > TEXT

MARC FARO > FOTOS

Vam conèixer el nom de l'Ivie Okundaye la nit del 18 de setembre de 2009, dues hores després d'haver mort atropellada en el punt quilomètric 775,5 de la carretera N-II, a la Jonquera. El vehicle que l'havia mort, de color vermell i amb matrícula francesa, s'havia donat a la fuga i a hores d'ara encara no s'ha localitzat. La jove, de 21 anys i d'origen nigerià, fugia per por a ser sancionada en exercir la prostitució. Feia poques setmanes que l'Ajuntament de la Jonquera havia aprovat una ordenança municipal que multava el treball d'aquestes dones.

Un altre fet denotava una altra realitat, aparentment més oculta. Almenys

una vintena de noies d'origen nigerià havien sortit de la foscor dels aparcaments i es deixaven veure sota el focus de la càmera. Un fet gens usual. La majoria no tenen documentació i s'amaguen entre els camions perquè la policia no les identifiqui. Aquell dia, en conjunt, feia l'efecte que havien quedat desarmades, aplanades pel pes de la mort sobtada. Es queixaven de les multes que se'ls aplicaven per guanyar-se la vida com podien, de la por que tenien cada vegada que s'acostava un agent de la policia. Llançaven la seva fúria contra tot allò que els oprimia: la mort i el fingiment, però també, sobretot, contra la pobresa i la necessitat. L'endemà, el nom de l'Ivie Okundaye i la seva història personal van passar gairebé desaparebut en els mitjans de comunicació.

>> La majoria de les noies d'origen nigerià que es dediquen a la prostitució a Europa provenen de la ciutat de Benin City, la capital de l'estat d'Edo.

Cementiri de Figueres: façana nord, filera 74

Una màxima afirma que som d'allà on enterrem els nostres morts. No hi va haver prou diners per traslladar les despulles de l'Ivie a Nigèria, i la petita comunitat nigeriana establerta a l'Empordà va decidir fer-ho a Figueres. La vintena de noies van arribar en dos cotxes que feien viatges per traslladar-les. Tres homes les acompanyaven i, entre elles, hi havia una dona, la Rosmarie, a qui totes semblaven donar més autoritat. Havia vingut expres-

sament de València amb un home de mitjana edat que es deia Stanley.

Podíem gravar l'enterrament perquè, quatre dies després de l'atropellament, havíem visitat les noies en un pis de poc més de setanta metres quadrats dels Habitatges Sant Josep de Figueres. Més tard sabríem que la hipoteca d'aquell pis l'estava pagant la nigeri-

**Llançaven la fúria
contra tot allò que els
oprimia: la mort i el
fingiment però també,
sobretot, contra la
pobresa i la necessitat**

ana més veterana establerta a Figueres, Mama Kennedy. Havia acumulat una petita fortuna que li havia permès comprar algunes finques al seu poble d'origen, Benin City, a Nigèria. El seu fill, en Kennedy, s'encarregava de traslladar una part de les noies que vivien a Figueres i treballaven diàriament a la Jonquera. Ell ens havia fet d'intermediari per pactar amb els pares que ens permetessin registrar l'enterrament a canvi de fer-los arribar les imatges. Els Okundaye ens havien posat únicament una condició: gravar explícitament la cara de la noia.

>> *Benin City, la capital de l'estat d'Edo, al sud-oest de Nigèria.*

>> *Moltes joves de Nigèria –el país més poblat de l'Àfrica– somien a ser perruqueres a Europa.*

Fa pocs dies vam anar a veure-la. *Nulla crux, nulla corona!* No hi havia cap creu, cap indici que fes sospitar que rebia visites periòdiques o esporàdiques. Ni la cripta de Madame Bovary, si hagués existit, no impactaria tant com aquesta tomba que impressiona per la duresa dels fets consumats.

Minuts abans que traslladessin el fèretre de la petita sala de vetlla a l'església del mateix tanatori, les joves van envoltar el taüt i van començar a cantar: «*The spirit of God is with us... He's here to console. He's here for freedom*». Enmig d'aquelles cançons, ens vam adonar que col·locaven a banda i banda de l'interior del fèretre una llanterna oberta i un ganivet de cuina. No entendríem aquell fet insòlit fins al cap d'uns mesos.

Al cementiri de Figueres, una de les joves aixecava amb orgull una fotografia emmarcada de la noia. La llum del

migdia —enlluernadora, encara intensa, de final d'estiu— accentuava el dol, i semblava que aquelles noies acabessin de sortir de l'hospici. El nínxol de l'Ivie era a la filera superior, en el número setanta-quatre. El mateix enterramorts va escriure amb pintura negra i lletres majúscules el nom de la noia. Ningú no va preveure cap làpida futura.

Enmig d'aquelles cançons, ens vam adonar que col·locaven a banda i banda de l'interior del fèretre una llanterna oberta i un ganivet de cuina

De Benin City a la Jonquera

L'Ivie Okundaye havia nascut a Benin City, la capital de l'estat d'Edo, al sud-oest de Nigèria, a uns 300 quilòmetres de Lagos, la capital política i econòmica del país. El domicili familiar dels Okundaye és lluny del centre. Ells veuen el món des del 150 d'Aifuwa Street, una de les moltes barriades que atapeixen els voltants de la ciutat. Són construccions aixecades del no-res, en unes fileres rectíssimes de carrers sense asfaltar. El pare, Emmanuel, té

>> Ivie era la segona de set germans. L'Antonia, a l'extrem dret, també somia viatjar a Europa.

55 anys, però sembla més gran. És un home recollit, humil, tirat endins, silenciós. En un dels laterals s'hi ha aixecat una voluminosa parada de menjar. És una construcció feta de totxanes que permet a la senyora Okundaye la venda de productes casolans, un complement per ajudar la fràgil economia familiar. Helen Okundaye és una dona de quaranta-quatre anys abocats a les tasques domèstiques, que ens mira amb una certa desconfiança.

En aquella casa de rajols d'argila, els Okundaye lluiten estoicament contra el desgavell econòmic del país, assumint la pobresa com a pròpia, sense cap complex d'inferioritat ni de misèria. Per a ells, sobreviure a la pobresa no és cap heroïcitat impossible d'aguantar; ans al contrari, la reconeixen.

El senyor Okundaye, professor d'agricultura i pare de sis fills —l'Ivie era la segona de set germans—, gua-

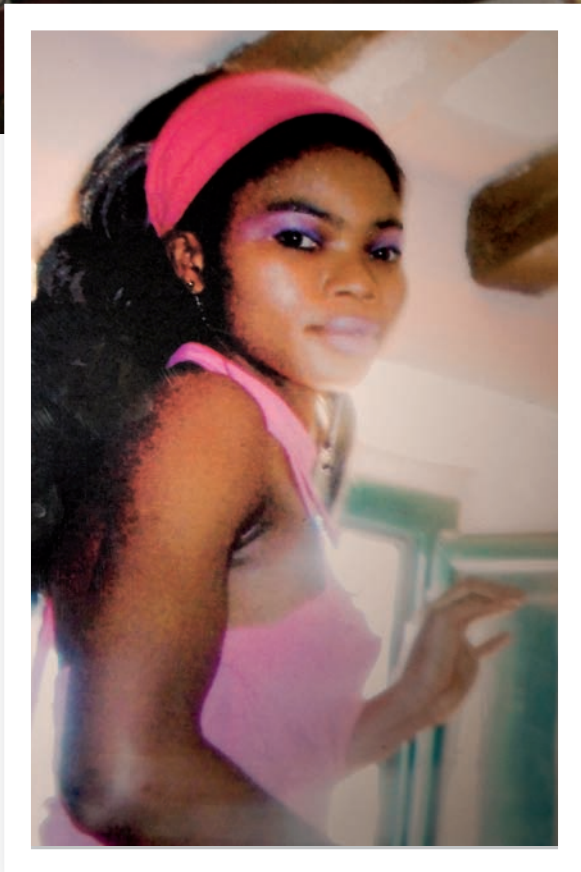
nya 20.000 *nahrás* mensuals, equivalents a uns 200 euros. Una quantitat amb la qual, assegura, només pot pagar els impostos. Fa mesos que una apagada elèctrica va acabar amb el subministrament de tot el barri. Malgrat aquest contratemps, Okundaye està orgullós d'aquesta construcció que ha aconseguit —assegura— treballant, i que sembla que és el resultat d'una callada i permanent abnegació. L'endemà de les presentacions formals havíem quedat amb la família al

En aquella casa de rajols d'argila, els Okundaye lluiten estoicament contra el desgavell econòmic del país, assumint la pobresa com a pròpia

menjador de casa seva. El compromís inicial era gravar l'enterrament de la seva filla perquè poguessin assistir, a posteriori, als seus funerals. Era el primer testimoni palpable de la mort de l'Ivie que presenciarien. La llum del migdia donava a les cares compungides de la família un aspecte de cosa devastada, de naufragi humà.

Ignorància o mentida?

Emmanuel Okundaye continua assegut al sofà des d'on ha seguit els funerals de la seva filla. D'aquella entrevista llarguíssima de més d'una hora, n'extraiem alguns elements objectivables, però, sobretot, una sensació d'incredulitat. Aquell home ens estava explicant tot el que sabia, o ens amagava la part més important de la història? Ens volia fer creure que ignorava com la seva filla es guanyava la vida a Europa? Havíem

>> *Quan va morir, l'Ivie vivia amb dues companyes més al carrer Pau Casals de la Jonquera.*

>> *Les companyes de l'Ivie tenen una profunda vida religiosa interior.*

decidit que no diríem a la família a què es dedicava l'Ivie a Europa. No ens consideràvem legítims a fer-ho.

Deia Emmanuel: «ens vam adonar que, com havien fet moltes altres noies del barri, podíem intentar que l'Ivie anés a Europa, i em vaig ven-

dre alguns metres del jardí de casa per pagar-li el viatge». Inexplicablement, però, Emmanuel no recordava quants diners havia reportat la venda de la parcel·la, ni el cost del bitllet, ni tampoc com la filla havia aconseguit el visat. I, al final, sentenciava resignadament: «no puc dir res més».

El pare assegurava, amb la barbeta tibada, que només sabia que l'Ivie era a Espanya aprenent la llengua, però desconeixia de què i com vivia. La versió del pare era contradictòria en algunes parts, i continuem pensant que no era del tot sincera. Pel que fa a les pràctiques del vudú, les seves explicacions tampoc no eren creïbles: «l'Ivie va passar per una cerimònia reial abans de marxar». Però, a mesura que passa l'entrevista, entenem que es tracta d'una pràctica de vudú. Emmanuel admet que els avis són animistes i creuen fermament en el potencial d'aquests ritus. Per això, segons Okundaye, «la llanterna oberta i el ganivet dins del fèretre havien de complir una

Emmanuel admet que els avis són animistes i creuen fermament en el potencial d'aquests ritus

funció protectora perquè el viatge de l'Ivie fins al cel fos segur i, si calia, es pogués defensar dels seus agressors».

En les paraules d'Okundaye hi havia, probablement, mentides, però també una desolació que feia mal. Ell havia sacrificat una filla a Europa per ascendir en l'escala social, i el matava per dins que aquell sacrifici hagués estat inútil. Ens havia dit que ara encara tenia una segona filla, l'Antonia, i que ens encoratjava a endur-nos-la. Assegurava que era relativament senzill si acceptàvem adoptar-la i els pares ens signaven un document davant del notari i del metge de capçalera.

La humilitat d'aquella família, empresonada com tantes altres per la necessitat, era un reflex de la societat del país. Emmanuel Okundaye encara va escriure a la nostra llibreta aquestes línies: «Si us plau, ajudeu l'Antonia Okundaye a oblidar la trista memòria de la mort de l'Ivie a Espanya. L'Ivie era la meua darrera esperança, perquè ella era intel·ligent. Jo la trobo a faltar. Gràcies».

>> Un any després, les companyes van homenatjar-la en el mateix punt on va morir. No volen que el seu cas s'oblidi.

Quan la fe no es pot perdre

La majoria de les companyes de l'Ivie són devotes conscients i pregunten amb fervor homèric. Els diumenges s'aixequen més aviat que els altres dies, es vesteixen amb el millor que tenen a l'armari i celebren el culte en una de les tres esglésies cristianes pentecostals d'origen nigerià que hi ha a Figueres. Cadascuna canta enèrgicament els himnes sagrats i escriu en unes llibretes minúscules les exigències que els ordena la Bíblia. Miren al cel quan es dirigeixen a Déu i aixequen el puny amb

la intenció inviolable de mostrar la seva fe: «Pray God! Amen, amen, amen...».

La pastora Augustine és la representant de *The Blessed Church of God Ministry*, que ve cada diumenge de Vic per compartir la pregària. Ens diu que ella no n'ha de fer res, del que fan les noies a la seva vida privada, i sentència que «en moltes ocasions, la vida que vivim és una vida equivocada. Per això hem d'anar cap a Déu. Quan hi vas, aprenem a viure un altre tipus de vida. Nosaltres no condemnem ningú. Les acceptem i les ensenym perquè puguin canviar i no pecar. Quan els dius que Déu les estima, s'adonen que poden sortir d'aquesta vida i seguir el camí de Jesús». A canvi, elles donen una desena part del que guanyen a la comunitat.

Quan s'ha acabat el culte, ens hem decidit a parlar amb una de les millors amigues de l'Ivie, la Tracy. Li demanem que la volem conèixer però ens contesta sense embuts: «Estic molt enfeïnada. No tinc temps per res ni per a ningú». No insistim. Li veiem la por als ulls.

Les noies que arriben a Europa procedents de Nigèria per dedicar-se a la prostitució accepten passar prèviament per una cerimònia de vudú

>> *Les despulles de l'Ivie són enterrades a Figueres. No hi va haver diners per repatriar-la.*

Xarxes que oprimeixen

Estem indagant encara sobre l'arribada de l'Ivie a Espanya. Tot i voler cenyir-nos a veritats purament estrictes, la realitat té massa matisos. La primera constatació és que l'entorn de la jove està coaccionat, perquè ningú no en vol parlar ni davant ni darrere de la càmera. Mama Kennedy ni tan sols ens deixa pronunciar el nom de la noia, perquè assegura amb contundència: «l'Ivie no és de la meva família, i la Rosemarie m'ha prohibit parlar-ne perquè si no actuarà contra mi a través del vudú». Hem d'afegir que ens la creiem pel to en què parla però, sobretot, perquè està inquieta, angoixada.

La majoria de les noies que arriben a Europa procedents de Nigèria per dedicar-se a la prostitució accepten passar prèviament per una cerimònia de vudú. Creuen que d'aquesta manera estaran protegides dels mals esperits i que el viatge serà segur. A tra-

vés del ritual, el bruixot es queda amb l'ànima de la noia, una fórmula que els captors s'han fet seva com a arma infal·lible per controlar les ments de les joves nigerianes que arriben amb la promesa de ser perruqueres a Europa i acaben condemnades a pagar deutes altíssims en xarxes d'explotació sexual.

Les cerimònies són fetes pels bruixots, però la intervenció del pare també és decisiva. Emmanuel Okundaye havia admès que la seva filla havia passat per una d'aquestes pràctiques amb la voluntat de tenir la protecció dels esperits.

Tant la Policia Nacional com els Mossos d'Esquadra han desarticulat algunes d'aquestes xarxes, que poden tenir ramificacions a tot Europa. Uns mesos

La pressió del vudú és tan forta, s'ho creuen tant, que no gosen desobeir cap ordre

després de la mort de l'Ivie, els Mossos d'Esquadra van investigar durant deu mesos una xarxa que explotava més de mig centenar de dones que, als matins, podien treballar a les Rambles de Barcelona i, de nit, a la Jonquera. La investigació, que s'anomenà «Operació Vudú», estava dirigida per l'inspector en cap Xavier Cortès, qui assegura que «aquestes noies estan sotmeses a una organització horitzontal de caràcter cooperatiu formada per diferents cèl·lules independents que exploten sexualment les dones. Cadascuna d'aquestes cèl·lules està connectada per vincles familiars o de veïnatge. Utilitzen la mateixa estructura però actuen independentment».

La Rosemarie era la germana d'Emmanuel Okundaye. Tot apuntava que ella s'havia encarregat d'introduir la noia i, una vegada a l'Estat espanyol, la controlava a distància. Mentre que ella vivia a València, l'Ivie estava a la Jonquera. Una altra cèl·lula, en aquest cas la de Mama Kennedy, es podia encarre-

>> *L'ivie, víctima del tràfic d'humans, va morir atropellada en el punt quilomètric 775,5 de la Nacional-II.*

gar que es fessin els cobraments i que la noia acceptés la nova realitat. Les múltiples vegades que hem intentat contactar amb la Rosemarie i l'Stanley —tots dos van venir expressament de València per enterrar la noia—, ens pengem en telèfon.

L'inspector en cap de la UCRIF 4 de la Policia Nacional de Barcelona, Pedro Manjón, afirma que «aquestes xarxes no entenen de fronteres. Ens hem trobat *mamies* —com anomenen les noies a les seves patrones— que vivien a Andalusia i tenien noies a Catalunya i Galícia, o viceversa». Manjón afegeix que «la distància geogràfica no és cap problema perquè la pressió del vudú és tan forta, s'ho creuen tant, que no gosen desobeir cap ordre. Tenen una por terrible que els puguin fer mal a elles o a les seves famílies». Cortès va més enllà, i no dubta a definir la prostitució nigeriana com «la més radical de totes, perquè no és una explotació sexual sinó, sobretot, econòmica. L'arribada a l'Estat espanyol els ha fet contraure un deute

que pot arribar als 50.000 euros per un viatge que no en costa més de 1.500. Als proxenetes no els importa com ho paguin mentre els ho paguin». Aquest fet distingeix aquest tipus de proxenetisme de les bandes de l'Europa de l'Est, en què l'explotació és bàsicament sexual i a les noies els costa molt més aconseguir la seva llibertat.

Les altres Ivie Okundaye

Un any després de la mort de l'Ivie, les seves companyes van sortir al carrer a plena llum del dia i amb la cara descoberta, sense por a les càmeres que gravaven, per demanar públicament

que el cas de la seva amiga no s'oblidés i que la investigació continués oberta. Als seus rostres es podia veure el drama de la inseguretats econòmica i de la por a parlar obertament de la seva vida. Podríem veure la mort de l'Ivie com un accident desafortunat, un cúmul de circumstàncies d'una dona que vivia a l'Estat espanyol sense la documentació regulada, amb un negoci socialment reprovable i fiscalment inexistent. Tenim tendències a veure les coses sota un únic angle, i aquesta tendència s'accentua quan parlem de prostitutes. Josep Pla, que les definia com a senyorettes que es dediquen a la captació de les passions de l'amor, advertia també que les prostitutes són incòmodes «perquè, és clar, la imatge que se'n desprèn és la d'un país tercermundista que no ha sabut gestionar les emocions».

Anna Teixidor i Marc Faro
són periodistes.

Als seus rostres es podia veure el drama de la inseguretats econòmica i de la por a parlar obertament de la seva vida